

N:o 208.

Af herr **C. A. Lindhagen m. fl.**, om vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen.

Återigen hvilat den politiska rösträttsfrågan på Riksdagens bord och ånyo föreligger den i en ny gestalt och bemängd med nya spörsmål.

Ånyo höres också af förslaget framställare den enträgna maningen att nu måste frågan lösas just på det föreslagna sättet, det går ej an för landets välfärd att man bidar längre. Och återigen höres från dem, som tidigare förde samma tal för egna nu fallna förslag, häremot invändas, att det visst ej går an att brådska annat än för vinnandet af just den lösningen, man själf en gång förordat.

Det är således fortfarande samma melodier, men till ständigt växlande texter. Hvarpå beror då denna blandning af stillastående och nydaning, hvilka lärdomar kunna vi hämta därur för en rätt uppfattning af de många vanskligheter, som ständigt yppa sig?

Tydligt uppkomma alla dessa svårigheter däraf, att frågan fortfarande ligger allt för uteslutande i parti- eller intressepolitikens tecken. Alla dessa beräkningar för att hindra maktförskjutningar, alla dessa stillatigande uträkningar af medeltalet af olika gruppers oupplysta föreställningssätt, alla dessa godtköpsdogmer för bedömande af medmänniskors medborgarvärde, allt detta kan ej annat än lägga sig som en tyngd öfver det hela, verka som ett väldigt hinder för sakens verkliga framåtskridande.

Det borde dock omsider börja blifva klart, att det ej kommer någon besökelsens tid öfver landet, förrän de rostiga vapnen läggas bort samt vi af fri vilja eller nödtvång vakna upp i någon högre grad till en medveten föresats att i det helas intresse offra egna fördelar. Med ett ord, det blir ingen lösning af eller på sin höjd en lösning, som i sig innebär fröet till fortsatta uppslitande strider, så

länge vi företrädesvis sträfva att komma bort från nödvändigheten att gå till grunden med saken.

Spörjer man sig då, hvori alla dessa författningsstrider bottna, så är svaret icke svårt att finna. Det är i den ständiga kampen mellan *förmögenhets- och personlighetsprinciperna* man har att söka själfva roten och upphofvet till den nuvarande villervallan. Detta är ju icke heller något nytt. Så länge världen bestått, ha de stora intressekonflikterna haft sin yttersta orsak i motsatserna mellan rika och fattiga, mätta och hungriga, härskare och underkufvade. Skådespelet är alltid det samma: de förtrycktas resning mot förtryckarne eller rättare sagt mot de förhållanden, som tillskapat olikheterna. För att gifva ett sken af befogenhet åt maktens privilegier har man uppfunnit och i politiken tillämpat den så kallade förmögenhetsprincipen. Besittningen af gods och guld förlänar, mena författningarne, klokhet, besinningsfullhet, insikter och kärlek till samhället. På samma gång det alltid och allestädes officiellt med läpparne förkunnas hängifvenhet för de kristliga grundsatserna, bygger man upp författningen på en ohöjd dyrkan af de skatter, som rost och mal förtära. Hela denna äflan att söka framhålla förmögenheten som en ljusbringare, är ju ej något annat än ett vandrande på de breda vägarne, ett skenfagert tal, hvarmed man döljer sanningen för sig själf och andra. Det förtjänar att här ännu en gång äfven i en rösträttsmotion återkalla i minnet den bekanta liknelsen om kamelen och nålsögat, det hårda talet om den rike mannens utvecklingsmöjligheter till goda. I denna liknelse har framhållits en oförgånglig sanning, som äger sin tillämpning på alla tider och alla förhållanden, och anpassad på rösträttsfrågan säger den oss, att en förmögenhetsrepresentation i allmänhet saknar de andliga förutsättningarne att leda ett folk till vägs mot något jordiskt lyckorike.

Naturligtvis inställer sig ingalunda något tusenårigt rike därmed att personlighetsprincipen blir allenarådande i konstitutionen. Därtill är människomaterialet ännu alldeles för ofullkomligt. Men det är den enda farbara vägen framåt mot det första stora målet: fattigdomens och nödens afskaffande. Hufvudvikten ligger då på erkännandet af den sanningen, att sällan betydelsefulla uppgifter lösas utan medverkan af deras naturliga målsmän. Genom att personlighetsprincipen kommer till sin fulla rätt tillföres det politiska lifvet betydelsefulla erfarenhetskunskaper, som förut ej finnas där, samt vilja att omsätta dessa kunskaper i samhällsnyttiga reformer. Alltid har det också förhållit sig så, att det till sist varit de undertryckta och de lidande, som uppburit de mänskliga idealen och fört dem till seger.

Mången söker nu häremot göra gällande, att de härskande förmögenhetsprinciperna icke afse att gynna förmögenheten utan endast tillgodose de olika klassernas berättigade intressen. Detta är uppenbarligen endast ett bemanande af verkliga förhållandet. Man tänker härvid på olika klasser, grundade på olikhet i förmögenheter. Men dessa förmögenhetsklasser skola allt mer förgå. Det är endast yrkesklasserna, som skola äga bestånd. Och dessa senare klasser komma enligt en naturlig ordning att i socialt afseende allt mer sammansmälta till en enda stor medelklass.

Dessa nu framhållna synpunkter äro icke nya utan sagda tusentals gånger. Men de behöfva ständigt upprepas och särskildt nu i detta sammanhang. Ty hela vår författning är i stort sedt okristligt uppbyggd på denna falska dyrkan af penningen. Först hafva vi den oefterliknade kommunala röstskalan, vidare förmögenhetsstrecket för valrätt till Andra Kammaren och slutligen hela vår Första Kammare, hvilken i sin nuvarande form är den mäktigaste och orubbligaste penningeorganisation, som finnes och öfver hufvud taget kan uppfinnas.

Man må söka modifiera dessa missförhållanden hur mycket som helst, någon lösning och någon ro i de konstitutionella striderna har man icke att motse förrän det oundvikliga målet vunnits: personlighetsprincipens fullständiga seger.

Det synes kanske mången, att det ej är hvad man kallar opportunt att tala så tydligt om dessa saker. Men vi tro, att på alla områden och således äfven inom politiken uppriktighet varar längst och verkar bäst, och särskildt så tillspetsad som situationen nu blifvit, synes oss de enda utvägarne att komma något loss ur densamma vara att framhålla de förlösande synpunkterna. Det vore också ett obegripligt fattigdomsbevis efter allt som nyligen händt och efter alla stora ord, om vi ej skulle kunna tillåta oss ens att våga framhålla såsom önskemål, hvad som redan är verklighet i våra östra och västra grannland. Af det nyssnämnda programmet saknas ännu genomfördt i Finland endast den allmänna och lika kommunala rösträtten och i Norge endast politisk rösträtt för kvinnor.

Ur de synpunkter, som ofvan framställts, öfvergå vi nu till en granskning af de särskilda spörsmål, som de nu framlagda regeringsförslagen önskat föra fram på dagordningen till slutgiltig lösning.

Af det sagda framgår då först — såsom flera af oss redan vid sistlidet års riksdag framhöllo — att en verklig demokratisk samling utan tvifvel kräfver *enkammarssystem*, hvilket är det konsekventa uttrycket för person-

lighetsprincipens tillämpning. Vid genomförandet af den nya finska konstitutionen förkastades också allmänt tanken på ett öfverhus, och äfven den norska konstitutionen har från början varit byggd på enkammar-system.

Men denna fråga föreligger tyvärr icke hos oss ännu så aktuell, att det lönar sig att taga upp den. Däremot har man all anledning att allvarligt lägga sig ombord med de tankar regeringsförslaget själfvt gjort aktuella, nämligen omdaning af den politiska och kommunala rösträtten samt omläggning af Första Kammarens maktställning. Med den politiska och kommunala valrätten äga äfven valbarhetsbestämmelserna ett nära och oupplösligt sammanhang, och därför måste man äfven komma in därpå, oafsedt att regeringen alldeles förbigått denna sida af saken.

När man således är nödsakad att inlåta sig på spörsmålet om *organisierandet af en Första Kammare* men på samma gång naturligtvis vidhåller föresatsen att i konstitutionens hela byggnad häfda personlighetsprincipen, så gäller det först att klargöra den allmänna riktningen af de vägar, som man då har att gå. Det gifves två sådana utvägar, som löpa parallellt. Och man kan beträda dem hvar för sig eller båda på en gång.

Den ena vägen är att fullt bibehålla Första Kammarens lika behörighet och myndighet med den Andra, men bygga den helt på personlighetsprincipen. Detta sker genom att äfven denna kammare väljes med allmän och lika rösträtt samt att ledamöterna erhålla arfvode. Dess särskilda uppgift blir då icke att i vått och torrt upprätthålla förmögenhetens privilegier och åskådningssätt. Äfven öfverhuset blir ett uttryck för folkmeningen och kan därför i regeln samverka med underhuset. Hvad man med öfverhuset vill vinna är ett mera lugnt öfvervägande i frågor, hvilkas afgörande hotar att förryckas af någon tillfällig, uppbrusande oupplyst folkstämning. Denna betänksamhet söker man icke i penningeintressen och egoism utan i de garantier, som ligga i medelbara val, en något längre valperiod och en högre valbarhetsålder. Detta är ett lojalt och värdigt system för bildandet af ett öfverhus. Franska senaten är organiserad på detta sätt, och intet öfverhus har haft så godt anseende i folkmeningen och förstått att så motsvara sin verkliga uppgift. Mången ryggjar tillbaka för en sådan ordning, därför att skillnaden mellan de båda kamrarne ej synas vara »tillräckligt stor». Men är detta verkligen ett önskemål, att ett svalg skall vara befästadt mellan dem? En författning, där så är förhållandet, är tvärtom en olycka för ett land.

En annan väg är att icke bekymra sig om hur öfverhuset är sammansatt, ja till och med önska, att det må bibehålla sig så otidsenligt som möjligt för att det må själf arbeta på sitt fall. I sådan händelse tränger sig dock oafvisligt fram krafvet på ett suspensivt veto för detsamma. Så synes situationen börja blifva i England och den kan lätt arta sig så äfven hos oss.

Riktigast och tidsenligast synes emellertid vara, att öfverhuset både fullständigt demokratiseras och tillika erhåller i hufvudsak endast suspensivt veto. Detta är en naturlig ståndpunkt för alla, som hålla före, att öfverhusinstitutionen har sin rot allenast i det förflutna och nu oundgängligen är ställd på afskrifning. Men äfven de, som gärna vilja behålla Första Kammaren i förhoppning att den i vissa fall skall kunna förhindra förhastade beslut, böra ej kunna besjälas af någon önskan, att en dylik institution samtidigt i kanske vida större utsträckning förhindrar genomförandet af åtgärder, som af folkmeningen upprepade gånger med kall öfverläggning fordras. Det franska systemet är redan på visst sätt förbundet äfven med suspensivt veto nämligen i budgetsfrågor, i det budgeten skall lämnas först till deputeradekammaren, hvars beslut enligt konstitutionell praxis af senaten såsom regel respekteras.

Efter dessa allmänna betraktelser öfvergå vi till detaljerna. De ändringar, som äro att föreslå i kommunallagarne, torde böra framföras i särskilda motioner. Här skola därför behandlas endast ändringarna i grundlagarne.

Valrätten till Andra Kammaren.

I detta afseende vidhålla vi de yrkanden, som förra riksdagen framställdes inom Andra Kammaren i motionen n:o 143, nämligen att valrätt skall tillkomma en hvar välfrejdad svensk medborgare såväl man som kvinna, som uppnått tjuguetå års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.

På skäl, som i nämnda motion anfördes och af oss nu ånyo åberopas såsom vore de här framställda, måste vi sålunda underkänna all befogenhet för nedannämnda i såväl föregående som detta års kungl. propositioner bibehållna så kallade rösträttsstreck, nämligen:

- 1) Könsstrecket, som utesluter alla kvinnor.
- 2) Fattigstrecket, som utesluter de flesta medborgare, hvilka häfta för något understöd af fattigvården, och således äfven i de händelser,

att fattigunderstödet ej är af den omfattning, att understödstagaren skall enligt lag stå under fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.

3) Utskyldsstrecket, hvilket utesluter alla som häfta för oguldna stats- och kommunalutskylder under tre år.

4) Konkursstrecket, som enligt ett gammalt formulär beröfvar en konkursgäldenär rättighet att i en för hans konkurs så främmande angelägenhet som riksdagsval göra äfven sin uppfattning gällande.

5) Värnepliktsstrecket, hvilken kvarstår såsom den enda åminnel- sen af sambandet mellan värneplikten och de löften om en rösträtts- reform, som gäfvos vid värnpliktens genomförande.

6) Åldersstrecket, hvilket i de ålderstignas intresse, till skillnad från gällande lag, utesluter från rösträtt de yngsta åldersklasserna af landets myndiga medborgare.

Enligt vårt förslag kvarstår således endast förmyndarskapsstrecket och vanfrejdsstrecket.

Hvad särskildt angår *könsstrecket*, så bör till den återopade moti- veringen för kvinnans rösträtt läggas den erinran, att nämnda fråga ryckt ytterligare fram i aktualitet sedan sista riksdag.

Saken är nämligen nu genomförd i vårt östra grannland. De svenska kvinnorna ha också kunnat oaktadt sina begränsade hjälp- medel på en jämförelsevis kort tid åstadkomma en för Riksdagen fram- lagd petition om rösträtt, undertecknad af mer än 142,000 kvinnor från olika delar af vårt land.

En ytterligare viktig omständighet är att Riksdagen förra året begärde utredning och förslag i ämnet. Nu säges visserligen i den kungl. propositionen, att den utredning, som hitintills kunnat medhinnas, icke är af den omfattande beskaffenhet, som afses med Riksdagens skrifvelse. Detta är ett mycket märkvärdigt påstående. Riksdagen har försiktigt- vis ej närmare uttalat sig om hvad som skulle utredas. Alla som skola syssla med denna sak säga sig ock ej begripa, hvari utredningen skall bestå, samt vidgå, att rättsfrågan ej kan beröras af några som helst utredningar. Hvad man behöfver veta, vet man redan, nämligen att det finnes kvinnor, att de fördela sig i gifta och ogifva samt att de flesta ha det mycket bekymmersamt här i världen, hvilket just är det förnämsta skälet, hvarför de böra ha rösträtt. Man medgifver därför, att utredningen mera är en förevändning och att hufvudvikten ligger på uppskofvet. Men då nu Riksdagen i alla fall begärt ett förslag om rösträtt för kvinnor samt männens rösträttsfråga ej kunde afgöras förra Riksdagen, så är det väl rimligt, att bägge frågorna nu företagas till gemensamt afgörande. Den utredning, som uppgifves redan vara verk-

ställd, är med all säkerhet mer än tillräcklig, och torde helt visst tillhandahållas särskilda utskottet, därest framställning därom sker.

Man hör äfven fortfarande förmodanden framkomma därom, att mannens målsmanskap för hustrun utgör hinder för att gifva gift kvinna rösträtt. Ingenting är mera ogrundadt än detta. Målsmansskapet är ju ett civilrättsligt institut, som företrädesvis hänför sig till äkta makars egendomsförhållanden. Hvar och en bör kunna förstå, att härur ej kan härledas något förnuftigt hinder för en gift kvinna att förfoga sig till en vallokal och där efter sitt tycke nedlägga en röstsedel i valurnan. I Finland har också något hinder ej ansetts möta att bevilja hustru rösträtt, oaktadt äfven där fortfarande gäller den gamla svenska civillagsbestämmelsen om mannens målsmansskap och detta i mera omfattande grad än numera är fallet i Sverige. Men hur ofta man än framhåller denna självklara sak, så är det ändå som om ingenting blifvit sagdt. Personer, som leta efter förhinder för den kvinnliga rösträtten, komma envist igen och åter igen med sina förutnämnda förmodanden utan att någonsin låtsa om vederläggningarne.

Hufvudskälet, hvarför regeringen icke heller nu medtagit kvinnorna, angifves också uttryckligen vara af saklig natur. Det åberopas att den liberala regeringschefen förra året uttalade, hurusom det skulle vara »i hög grad oklokt» att nu medtaga kvinnorna, enär därigenom förvisso skulle undanskjutas den redan i och för sig tillräckligt svårlösta frågan om rösträtt för män. Den nuvarande regeringen finner det af samma skäl »synnerligen oklokt» att inlåta sig på detta ämne. Detta är dock ägnadt att väcka åtskillig förvåning. Ty det var ej längesedan åtskilliga tecken tydde på att man inom regeringen uppriktigt öfvervägde, om det ej vore synnerligen klokt just att redan nu medtaga kvinnorna.

Männe det icke kan sägas, att just undanskjutandet af kvinnornas kraf är så att säga en black om foten på männens rösträttsfråga, att vidhållandet af ensidiga maskulina anspråk alltid kommer att ligga männens rösträttsfråga i fatet. Äfven på detta område gäller utan tvifvel den satsen, att det icke är godt för mannen att vara allena. Först genom att man samtidigt och med öfvertygelse upptager kvinnornas sak, kan det komma något medryckande äfven i männens rösträttsfråga.

All denna framhäfta klokskap är nog, uppriktigt sagdt, i själfva verket en skylt för ett konservativt tänkesätt i denna fråga. Alla parter stå ungefär på samma fot till desamma. Gränsen mellan höger och vänster följer ej de gamla märkena utan går midt igenom alla partier. Det gäller nämligen här icke olika ekonomiska intressen, kvinnor finnes det inom alla samhällsklasser, och är man konservativ i frågan, så

beror det på fördom eller därför att man ej kan räkna ut, i hvad mån det parti man tillhör skall förlora eller vinna på reformen och därför för säkerhets skull föredrar att frukta det värsta.

Vid sidan af frågan om Första Kammarens omskapning är rösträtt för kvinnor emellertid det viktigaste af de konstitutionella spörsmål, som nu stå på dagordningen. Det betyder att kvinnorna i stort sedt bli en makt, få ett ansvar, bli tagna på allvar samt skola uppvakna ur den intresselöshet för samhällets angelägenheter, som man så gärna lägger dem till last men lika ogärna synes vilja frånta dem. Ett framsteg således, som innebär något verkligt nytt och nya vägar vid sidan af de gamla hjulspåren, i hvilka partierna så gärna vilja hålla sig.

Nu borde därför allt vara klart till handling. Riksdagen har som sagt begärt förslag i ämnet, inom allt vidare folklager kräfvat man sakens omedelbara upptagande på det politiska handlingsprogrammet, de kvinnliga rösträttsföreningarna ha genom sin energiska verksamhet alldeles nedslagit de gärna uppsökta förevändningarna, att ej tillräckligt många kvinnor kräft sin rätt, och slutligen mana och varna oss händelserna rundt omkring att ej bli efter. Hvarför skola vi ej då, för en gångs skull, slå ett stort slag för fäderneslandet?

Det måste härvid anmärkas, såsom i förra årets motion utförligen utvecklades, att borttagandet af de många strecken underlättar formuleringen af stadgandet om rösträtt för kvinna. Det möter nämligen vissa svårigheter, visserligen icke alls oöfvervinneliga men dock afsevärda i mången granskares ögon, att införa gift kvinna i rösträttsystemet med bibehållandet af fattigstrecket, utskyldsstrecket och konkursstrecket. Det är ganska vanligt att mången, som numera förmåler sig vara principiell anhängare till kvinnans rösträtt, ja kanske säger sig önska dess genomförande tämligen snart, gör invändningar mot sakens omedelbara lösning med hänvisning till dessa förmenta svårigheter. Men det är föga bevändt med sympatierna, när man sålunda nu fordrar en lösning af männens rösträttsfråga på ett sådant sätt, att man däri anser hinder möta för att framdeles inpassa äfven kvinnorna i det antagna systemet.

Enligt 31 § regeringsformen äga städernas till deltagande i riksdagsmannaval berättigade innevånare att till *borgmästaretjänster* föreslå tre behöriga män. På lika sätt förhållas med rådmäns- och magistratseketeraresysslor i Stockholm. I de tre senaste rösträttspropositionerna har med anledning af förslaget om införande af allmän rösträtt vid riksdagsmannaval den ändring ifrågasatts i nämnda stadgande, att förslagsrätten lädanefter skall tillkomma de i staden bosatta och i dess allmänna angelägenheter röstberättigade män. Detta är en mycket

egendomlig reform så tillvida, som kvinnor uteslutits, ehuru äfven de ha kommunal rösträtt. Ännu egendomligare blir ett dylikt förbiseende, om kvinna tilldelas äfven politisk rösträtt. Här tarfvas således en rättelse.

Valbarhet till Andra Kammaren.

I allmänhet kan det vara obehöfligt, för att icke säga obehörigt, att uppställa vissa villkor för befogenhet att kunna väljas till riksdagsman. Det bör vara valmännens ensak att fritt få utse hvem de behaga. Har man tillagt vissa medborgare valrätt, så är det också opåkalladt af författningen att ta tillbaka med andra handen och utöfva förmynderskap öfver dem i afseende å hvilka personer det kan tillåtas dem att välja. Konstitutionsutskottet vid 1840 års Riksdag framhöll också, att garantien för goda val skall sökas i valmanskårens sammansättning. Men sedan den är gifven, vore det en oklokhets och en förnärmelse säger utskottet att »beröfva de väljande möjligheten att göra det bästa val, som omständigheterna medge.»

Emellertid föreställa sig lagstiftare merendels, att stor vishet ligger i uppfinnandet af små skrankor och hinder här och där för den sak en lag är afsedd att främja. En sådan fintlighet innebär gällande bestämmelse att endast valberättigad, som tillika uppnått tjugufem års ålder, får väljas till Andra Kammaren. Detta är dock å andra sidan ett tämligen oskadligt stadgande, och man kan ju då saklöst i den punkten skatta åt det allmänna föreställningssättet. Icke heller är det angeläget att rubba något af de hinder, som 26 § riksdagsordning uppställer för valbarhet till båda kamrarna.

Här framställer sig däremot den nyheten, att då kvinna tillerkännes rösträtt, *valbarhet äfven bör tilläggas röstberättigade kvinnor* som fyllt tjugufem år. I den förenämnda motionen förra året framhölls också, att inrymmandet af politisk rösträtt åt kvinna förr eller senare måste leda till att hon äfven förklaras valbar till ledamot af representationen. Nu har denna sak genomförts i Finland och äfven påyrkats hos oss, af de kvinnliga rösträttsorganisationerna. Det saknas således alla förevändningar att ytterligare framskjuta detta oeftergifliga krafs upptagande på dagordningen. Uttrycket »riksdagsman», som förekommer öfverallt i grundlagarne, synes därvid kunna utan olägenhet bibehållas likaväl som det vid genomförandet af kvinnas

valbarhet till den finska landtdagen ansågs obehöfligt att utbyta ordet »landtdagsman» mot något annat.

Till frågan om valbarhet hör äfven spörsmålet om *bostadsbandet*. Utom med rösträttsstreck snärjer författningen valfriheten med bostadsband för dem, som kunna väljas. Olägenhet kan ju någon gång uppstå genom detta bands borttagande likaväl som genom dess bibehållande. För valbarhet till Första Kammaren finnes emellertid intet bostadsband, och detta förhållande begagnas med fördel till uppsökandet af synnerligen konservativa kandidater. För valbarhet till Andra Kammaren vill man däremot nödvändigtvis hafva kvar bostadsbandet merendels i den öppet uttalade biasikten att uppställa hinder för valmännen att få ett större urval af kandidater. Detta kan väl ej vara rättvist.

Man skulle utan tvifvel kunna börja med att endast delvis upphäfva bostadsbandet. Närmast till hands är då att upptaga 1905 års regeringsförslag, som band valbarhet vid bosättning inom länet, och hvilket äfven såsom en öfvergång förordades år 1906 i ofvannämnda motion. Men redan därmed är gärdet uppgifvet för bibehållandet af den nuvarande ordningen, hvilken rubbas äfven i det nu föreliggande regeringsförslaget. Någon hållbar grund för att ej helt afskaffa bostadsbandet för Andra likaväl som för Första Kammaren kan ej uppfinnas. Det måste därför ändå gå därhän äfven hos oss, såsom redan skett bland annat i Finland, Danmark och Norge. Afgörandet beror ju alltid ytterst på valmännen, hvilka böra kunna betros att välja den de önska till sin representant oberoende af dennes boningsort. Man kan också vara ganska viss om att den naturliga och häfdvunna önskan hos de svenska valmännen att välja ortsrepresentanter fortfarande skall i de flesta fall göra sig gällande.

Det kan ifrågasättas, om ej de nu äfvensom här nedan ifrågasatta nya bestämmelserna för valbarhet till Andra och Första Kammaren borde föranleda någon förändring i stadgandena i 12 och 21 §§ riksdagsordningen, enligt hvilka riksdagsman i Första Kammaren äger afsäga sig uppdraget, under det ledamot i Andra Kammaren äger göra det endast om han företer giltiga skäl därför. Praktiskt taget har dock något hinder icke heller mött för ledamot i Andra Kammaren att afsäga sig uppdraget och äfven för kvinna räcker utan tvifvel förbehållet att få återopa giltiga skäl. Några särskilda skäl för en förändring i gällande föreskrifter synes oss icke föreligga.

Ledamotskap i Första Kammaren.

Grunderna för valrätten till Första Kammaren hvilat väsentligen på den kommunala lagstiftningen, hvilken som sagdt i denna del skal behandlas i särskilda motioner.

Däremot upptaga grundlagarna ensamt bestämmelserna om valbarhet till Första Kammaren och därmed sammanhängande frågor.

Hvad som då här först kännetecknar ledamotskapet i Första Kammaran är *frånvaron af arfvode och reseersättning*. Man kan lätt förstå — något som dock allt för mycket förbisetts — huru mäktigt blott denna omständighet verkar i syfte att af Första Kammaren skapa en konservativ penningrepresentation. Belysande är, hurusom ett förslag för några år sedan att bereda kammarens ledamöter allenast reseersättning af konstitutionsutskottet befanns förkastligt såsom bidragande till »en ingalunda önskvärd rubbning af de grundvalar, på hvilka vårt representationsskick hvilat». Äfven med den nuvarande kommunala rösträttsordningen, så plägar från landsting, som undantagsvis ännu ha något kvar af folklig läggning, klagas öfver omöjligheten att kunna utse en representant efter tingets sinne.

I öfverensstämmelse med de grundsatser för valbarhet, som ofvan framhållits, skulle rätteligen för valbarhet till Första Kammaren på sin höjd ej finnas andra inskränkande bestämmelser än att ledamot skall äga samma kvalifikationer, som gälla för dem hvilka förrätta valet, det vill säga för landstingsmän och stadsfullmäktige. Föreskrifven *ålder af minst trettiofem år* skulle då nedsättas till den för landstingsman och stadsfullmäktige bestämda åldern af minst tjugufem år. Under förutsättning emellertid, att ett öfverhus bibehålles men att i dess organisation öfvergifves förmögenhetsprincipen, så finnas ju giltiga skäl att bibehålla alla sådana föreskrifter, i hvilka man plägar söka garantier för att öfverhuset skall fylla sin särskilda uppgift. Bland dem är en högre valbarhetsålder. För valbarhet till franska senaten fordras sålunda uppnådda 40 år. Någon förändring på denna punkt föreslås därför icke.

Gällande föreskrift att en ledamot måste äga en *fastighet värd minst 80,000 kronor eller skatta för minst 4,000 kronors* årlig inkomst, har hitintills knappast haft någon praktisk betydelse. Så länge arfvoden saknas, kan nämligen, med undantag möjligen för hufvudstadsbor, svårigen tänkas, att personer med mindre förmögenhet ha råd att

åtaga sig oafönadt ledamotskap i kammaren. Införas åter arfvoden blir det en naturlig sak, att dessa förmögenhetsstreck böra bortfalla såsom obehöriga hinder för valmännen och obehöriga erkännanden åt penningen.

Erhåller kvinna valbarhet till Andra Kammaren, så kräver följdriktigheten liksom äfven sakens natur, att *valbarhet tillägges kvinna* äfven till den Första Kammaren.

Den i årets regeringsproposition föreslagna *nedsättningen från nio till sex år* af den tid, för hvilken ledamot i kammaren utses, är ju ett gammalt önskemål, som således nu synes kunna förverkligas.

Det bör här särskildt betonas, att i den kungl. propositionen lagats så, att en minoritet af fyrkar och bevillningskronor, motsvarande det öfvervägande antalet valmän, skall kunna få tillfälle att så vidt på deras röster ankommer få en minoritetsrepresentation äfven i Första Kammaren, i den mån de ej massvis falla, i städerna på det kommunala utskyldsstrecket och uti landsbygden på hvad man skulle kunna kalla afståndsstrecket. På samma gång är det emellertid så väl bestämdt, att de i stort sedt äro beröfvade möjligheten att kunna välja personer efter sitt sinne. I propositionen bibehålles nämligen oförändrade samtliga gällande bestämmelser om ledamotskap i Första Kammaren. Det är ej mycket bevändt med valrätten, när man ej får tillfälle att välja på meningsfränder. Om propositionen verkligen velat gifva något, så måste den äfven genomfört ofvan förordade reformer af nämnda ledamotskap.

Suspensivt veto för Första Kammaren.

Ofvan har framhållits, att om en Första Kammare skall finnas med uppgift att säga nej till själfva folkrepresentationens beslut, så bör denna vetorätt ej rimligen kunna begagnas hur länge som helst. Detta är också en tämligen ostridig sats bland de flesta vänstergrupper.

Mången föreställer sig emellertid, att detta mål lämpligen kan vinnas genom att den folkvalda representationen, stärkt i inflytande genom den allmänna rösträtten, skall vinna ett sådant öfvertag och anseende, att Första Kammaren af fruktan och maktlöshet frivilligt böjer sig för medkammaren. Denna utväg är dock oviss och långsam samt för öfrigt föga smickrande för öfverhuset såsom en konstitutionell institution. Våra liberala politici blicka allt för ofta och okritiskt hän till de engelska föredömena. Särdeles olämpligt är att söka följa dessa

föredömen just nu, då de på ort och ställe börja öfvergifvas och kraf allt starkare höjas på införandet af suspensivt veto för öfverhuset.

Den kungl. propositionen säger sig vilja utjämna intresse-mot-satserna mellan kamrarna och förläna den Första Kammaren karaktären att stå på folklig botten. Men den säger sig också vilja se till, att Första Kammaren icke förlorar sin konstitutionella karaktär, och ingalunda vilja förorda en reform, som kan kullstörta den bestående ordningen. Det är svårt att förstå, huru två så stidiga föresatser skola kunna förenas. Propositionen har också, ställd inför denna olösliga konflikt, nödgats väsentligen uppgifva den förstnämnda uppgiften för att med så mycket större ingående omtanke ägna sig åt den senare. De kungl. förslagen hafva sin förtjänst däruti, att de uppenbarligen innefatta det längst möjligt uppdrifna konststycket att synas gifva det mesta möjliga men på samma gång bibehålla de bestående maktförhållandena. Gent emot detta måste det fortfarande sägas ifrån, att konstitutionen icke är någon lekstuga för svenska folket, där hvar och en får en liten sak att roa sig med utan sakligt inflytande. Striden har alltid gällt och kommer alltid att gälla just väsentliga ändringar i den bestående ordningen samt omflyttningen af maktställningarne och i detta afseende i all synnerhet en väsentlig rubbning i Första Kammarens lika behörighet och myndighet med den folkvalda kammaren.

Ett klart och följdriktigt uttryck för denna uppfattning är framställandet af krafvet på suspensivt veto för Första Kammaren.

Beträffande en dylik begränsad vetorätts omfattning, så synes den såsom regel böra hänföra sig till hvarje riksdagsbeslut. För att ej förhåla brådskande frågor, bör dock bibehållas möjligheten att få omedelbart sammanjämka olika beslut af kamrarna, när sådant kan ske. Såsom undantag torde ock böra bibehållas det nu föreskrifna afgörandet af skiljaktiga beslut i vissa frågor genom gemensamma omröstningar. Man kan emellertid ifrågasätta, om Första Kammaren bör ha endast suspensivt veto äfven i fråga om ändring i den paragraf af grundlagen, som gäller dess existens, och i fråga om stadgandet, att olika meningar om statsutgifter skola föranleda till gemensamma voteringar. För den, som helt önskar sig ett enkammarsystem, är en sådan anordning gifvetvis mest tilltalande, men det kan ju synas ligga en orimlighet däri, då man icke fullföljer nämnda tanke utan är med om bibehållandet af en första kammaren. Därföre bibehålles i detta fall det absoluta vetot.

I fråga slutligen om den tidslängd, under hvilken Första Kammaren bör få begagna sig af vetorätt, så synes det enligt sakens natur

och grunderna för vår författning i öfrigt riktigast, att när Andra Kammaren fattat ett beslut samt vidhåller detta, efter det nya val till kammaren ägt rum, så bör Andra Kammarens mening äfven blifva gällande. Grundlagsfrågor skola dock redan enligt gällande lag hvila längre än andra frågor och synas därför med angifna undantag böra afgöras enligt Andra Kammarens mening först efter det två nyval mellankommit. Vidare torde Andra Kammarens beslut böra fattas under valperioder i följd och ej sammanräknas alldeles oafsedt tidpunkten, när de tillkomma. Andra kombinationer kunna ock tänkas såsom kvalificerad majoritet med mera. Men dylika invecklade bestämmelser pläga vanligtvis antingen bli verkningslösa eller ock verka till skada, men sällan gagna hufvudändamålet.

Valsättet.

Man hör ofta sägas från mycket olika håll, att alla äro vi nu eniga om valrätten och att meningsbrytningarna endast röra sig om valsättet: majoritetsval i enmanskretsar eller proportionella val.

Rätta förhållandet är, att striden gäller makten och särskildt rikedomsväldet. I denna strid kämpas det fortfarande om både valrätten och valsättet, mest i själfva verket om den förra. Men det ligger en viss sanning i förenämnda påstående så till vida, att i mycket striden om valsättet så urartat, att den börjat alldeles bortskymma hufvudsaken, som är utsträckning af valrätten och omläggning af makten.

Från högerpartiernas sida innefattar den proportionella valmetoden ett allt uppslukande intresse, hvilket ju ej är så mycket att undra öfver, då ju denna valmetod framförts såsom ett hjälpmedel för att neutralisera verkningarna af en rösträttsutvidgning och den maktflyttning, som befarats skola blifva en följd däraf. Valmetoden själf är man nog föga förtjust i. Och på områden där makten ännu ej är hotad märkes ej heller något synnerligt intresse för dess tillämpning. Så är exempelvis fallet vid Första Kammarens besättande af utskottsplatserna i Riksdagen, hvilket gör att då från andra kammarsidan ett någorlunda proportionellt valsätt tillämpas högern alltid i brännande frågor har majoritet inom utskotten. Har någon gång af obekantskap med personen någon ledamot i Första Kammaren med mera frisinnad läggning råkat erhålla en suppleantplats och därvid kommit i tillfälle att inom utskottet uttala rebelliska åsikter, så är det af intresse för

Andra-kammarledamöterna att ständigt göra den iakttagelsen, huru som personen i fråga nästa år icke vidare kommer till synes i utskottet.

Men äfven å den liberala sidan har valsättet eller majoritetsval för många alltför mycket blifvit upphöjdt till ledande idé, hvarigenom de verkliga hufvudfrågorna bortskymmas.

Det bör häremot uttalas, att valsättet är ett spörsmål, som verkligen får träda tillbaka i andra rummet. Hvad som i mycket försvårar en rösträttsreform är i detta ögonblick, att det proportionella valsättet trots svårigheten att finna en lämplig metod och att vid politiska val genomföra den i vårt glest befolkade land och trots det stora flertalets af befolkningen ännu påtagliga obenägenhet för detsamma, dock framföres såsom en sak, hvilken måste gå före allt annat.

Gärna bör å andra sidan medgifvas, att proportionella val äro principiellt och måhända äfven i tillämpningen en viktig sak. Och man finner ju också, att tanken därpå börjar i utlandet upptagas. Det hade därför varit verkligt tillfredsställande, om man nu kunnat i alla afseenden vara beredd att med full insikt om hvad man gör antaga en skaplig, af den allmänna meningen uppburen proportionell valmetod i förening med en verkligt genomgripande förändring i själfva författningen.

Men det måste härvid som sagdt bestämdt uttalas för det första, att proportionellt valsätt hör hemma endast med allmän och lika rösträtt i ett enkammarsystem eller därmed likartad konstitution. Och vidare måste som sagdt metoden vara lättfattlig och verka rättvist. I annat fall kan det lätt inträffa, att den verkar sämre än majoritetsvalen. Ty jämväl dessa lämna äfven med allmän rösträtt olika partier tillfälle att blifva representerade såsom erfarenheten noggsamt visar nu senast från Tyskland.

Man lockades att antaga den nya värnpliktslagen med löften allenast om en snar och effektiv rösträttsreform. Ännu mycket större fog förefinnes att nu omsider först inlåta sig på infriandet af detta löfte och låta den omtvistade och mera underordnade frågan om ett alldeles nytt och opröfvadt valsätt anstå, till dess den hunnit mogna något i både det ena och andra afseendet. Man kan därmed ock hinna vinna någon erfarenhet af det finska experimentet.

På grund af hvad ofvan anförts hemställa vi:

att Riksdagen, med afslag å proposition n:o 28 vid innevarande års riksdag, ville i grundlagsenlig ordning antaga det i propositionen n:o 55 vid 1906 års riksmöte framlagda förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen med de förändringar eller tillägg:

1:o) beträffande valrätten till Andra Kammaren m. m.

att 15 § riksdagsordningen erhåller följande lydelse:

»Valrätt tillkommer enhvar välfräjdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum, uppnått tjuguettt års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.

Till — — — — — inträffa.»

samt att 31 § regeringsformen erhåller följande lydelse:

»Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.»

2:o) beträffande valbarhet till Andra Kammaren

att 18 § riksdagsordningen erhåller följande lydelse:

»Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder samt äger valrätt inom riket.»

3:o) beträffande ledamotskap i Första Kammaren:

att valperioden bestämmes till sex år och följaktligen i 6, 8 och 10 §§ riksdagsordningen orden »nio år» utbytas mot »sex år».

att 9 § riksdagsordningen erhåller följande lydelse:
 »Till ledamot i Första Kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått trettiofem års ålder. Kommer — — — — — befattning.»

att 12 §:s första punkt samt 23 § riksdagsordningen utgå samt i stället dels i andra punkten af 12 § begynnelseorden »Vill han» utbytes mot »Vill riksdagsman i Första Kammaren» och dels under »Gemensamma bestämmelser» 24—29 §§ erhålla ordningsföljden 23—28 §§ och såsom 29 § ingår en bestämmelse så lydande:

»Hvarje ledamot af Riksdagen åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen två hundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag, dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af Riksdagen eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra riksdaler.

Den ledamot af Riksdagen, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.»

4:o) beträffande suspensivt veto för Första Kam-
maren

att 1 § riksdagsordningen erhåller följande förändrade lydelse:

»Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, hvilka hvar för sig pröfva och afgöra till Riksdagen hänskjuten fråga.

Hvad kamrarne sammanstämmande besluta det vare Riksdagens beslut, så ock hvad Andra Kammaren beslutar i grundlagsfrågor tre gånger och i andra ärenden två gånger i följd efter det för hvarje upprepad gång ett nyval till hela kammaren mellankommit; dock att i de uti 65 § omförmälda frågor olika beslut skola på sätt där stadgas afgöras medelst gemensam omröstning samt att hvad därom äfvensom i denna paragraf föreskrifves ej må ändras annorledes än genom beslut af båda kamrarne.

Riksdagsmännen kunna i utöfningen af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar.»

samt att sista momentet af 63 § riksdagsordningen utgår och i 49 § regeringsformen meningarne: »Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen stadgar. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet;» utbytas mot:

»Den fördelas i två kamrar. Om kamrarnes inbördes befogenhet och val af ledamöter till kamrarne stadgas i riksdagsordningen;»

Befinnas ofvannämnda yrkanden böra föranleda ytterligare ändringar eller tillägg i grundlagarne, så vilja vi härmed äfven därom ha framställt yrkande.

Stockholm den 12 mars 1907.

<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Fr. Berglund.</i>	<i>Curt Wallis.</i>
<i>Edvard Wavrinsky.</i>	<i>A. Thylander.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>
<i>Knut Kjellberg.</i>		<i>L. Gust. Broomé.</i>

I förestående yrkanden, utom de under 2:o) beträffande valbarhet till Andra Kammaren och under 3:o) mom. 2 i fråga om valbarhet till Första Kammaren upptagna, instämmer

Frithiof Söderbergh.